

Formand for Naalakkersuisut Múte Bourup Egede's åbningstale til Inatsisartut's efterårssamling 2024

(Det talte ord gælder)

*"Pissutsit nutaat qanganitsikatareersut
Utaqqinaviannigikkaatigullu paasikatareersimaleqaarput
Itilersaraagummi nunatsinni ulapputikatalereersimasut
Tikisitagut suliaartortitagut tamaanga"*¹

Ærede Inatsisartut formand, ærede medlemmer af Inatsisartut og Naalakkersuisut, ærede medborgere.

Jeg indledte min tale med et citat fra en af de dygtigste digtere her i landet, som er Ole Kristiansen.

Teksten passer til de forhold vi har i dag, til trods for at den udkom i 1991. Vi gennemlever den nye tid. Vi oplever en rivende udvikling. Udviklingen kommer dog ikke til at vente på os – og derfor er det utrolig vigtigt, at vi som samfund kræver noget af os selv.

Vi har talt om de nye tider og strukturen. Befolkningen er ved en skillelinje imellem hvordan udviklingen skal formes. Vi kan ikke komme udenom at vi skal vurdere og have holdninger til, hvad der skal ske fremadrettet. Hvis vi ikke tager styringen og skaber tydelige rammer, så vil vi bare stå tilbage og se på.

--

Når vi ser på arbejdsmarkedet i dag, kan vi ikke komme udenom at det er et område som vi skal have kigget på.

---

¹ Ole Kristiansen: Nutaraq Kaassassummut – Pop Uummataaruffinni - 1991

Sofus arbejder og er med til at gøre en forskel for vores land. Han er med til at sikre sine børn sammen med sin kone gennem sit arbejde og opdragelse. Der er mange her i landet som Sofus, som giver den en skalle. For ham er det et samfundsansvar at give tilbage til det sted han kommer fra.

Det er heller ikke nogen hemmelighed, at vi har medborgere som ellers har store potentialer for at arbejde, som ikke arbejder heltid eller som slet ikke er i arbejde.

Og på den anden side har vi en hel del virksomheder som i flere år har manglet arbejdskraft, hvilket er en stor udfordring for virksomhederne.

Derfor vil jeg gerne understrege, at så længe man er rask – så skal alle der kan - i arbejde.

Der er mangel på medarbejdere til at passe bedstefar og bedstemor på alderdomshjemmene. Der er heller ikke medarbejdere til at passe deres børn i børnehaverne – ligesom vi som er aktive på arbejdsmarkedet – der er heller ikke nogen til at passe vores børn. Det er en dårlig situation vi er kommet i.

Det burde være vores ansvar at arbejde, så længe vi kan og så længe vi er raske for at sikre et velfærdssamfund og for at sørge for de mennesker der har behov for støtte.

Vi er desværre nået dertil, at vi gennem de seneste par år har benyttet tilkaldt arbejdskraft og som sker oftere end før – indenfor det offentlige, eksempelvis på alderdomshjemmene. Nogle kommuner er nødsaget til at benytte denne ordning mens andre også er begyndt at tænke på det samme.

Hvis man ikke gør noget for at løse problemet kan vi komme til at stå i den situation, at man må lukke alderdomshjemmene eller børneinstitutionerne på grund af manglende arbejdskraft.

Det er vores virkelighed. Det er det vi skal have en holdning til og som vi lovmæssigt skal have løst.

Udviklingen kører hurtigt her i vores land.

Og hvis vi ikke skal komme længere bagud, så er vi alle nødt til at gøre noget.

Hvis vi ikke blot skal være tilskuere, så er vi alle nødt til at give en hånd.

Vi er nødt til at spørge os selv. Skal vi blive ved med at have tilkaldt arbejdskraft? Skal vi altid blive ved med at finde folk udefra?

Eller er det ikke på tide, at vi selv tager styringen?

Jeg stiller de spørgsmål fordi man har forskellige holdninger om tilkaldt arbejdskraft. Nogle er taknemmelig for de tilkaldte mens andre har en anden holdning.

Der er også nogle der mener, at vi har for mange udefrakommende ansatte. Alle holdningerne er forståelige, jeg kan sagtens forstå bekymringerne og vi kan alle gøre noget og det er også på sin plads, at vi handler på det. Og vi har noget der skal evalueres.

Hvis vi skal sætte en bremse for tilkaldt arbejdskraft, så er vi nødt til at bremse for udviklingen. Vi mangler allerede arbejdskraft i dag og hvis vi skal gøre dette, vil det bremse udviklingen.

Og på den anden side, hvis vi accepterer de tilkaldte, så skal vi inkludere dem – så skal vi lave en inklusionsplan.

Det er nogle af de overvejelser vi skal tænke på. Et er dog sikkert og det er, at vi skal tage styringen. Der bør være flere der tager styringen. Man skal ikke kun vente på det offentlige. Vi er nødt til at sætte flere tiltag i gang.

Derfor har Naalakkersuisut disse planer:

- At påbegynde dialogen med folkevalgte og organisationer om en fælles politik på erhvervsområdet
- Bedre styring af tilkaldt arbejdskraft
- At fortsætte med en integrationsstrategi

Vi står åben overfor partiernes forslag til tiltag og holdninger. Nogle af de emner jeg har nævnt er blot muligheder for løsninger. Jeg er ikke i tvivl om, at emner som bedre arbejdsforhold og løn vil blive nævnt i denne sammenhæng.

--

Vores udfordringer i dag på arbejdsmarkedet, kan også relateres til de udfordringer vi har på socialområdet.

Mange familier er velfungerende. Men desværre er der også nogle familier som har det svært.

Et af de største udfordringer vi har i dag er de cirka 840 som er anbragt udenfor hjemmet. Og i kroner og øre har det kostet en halv mia. kroner.

Vi ved også godt at vi har store udfordringer med selvmord.

I forhold til de udfordringer jeg nævner her, så er vi nødt til at give hinanden styrke og i fællesskab finde årsagerne til udfordringerne – da det er på tide at vi overkommer udfordringerne og kommer videre.

Tiden er ikke inde til at kæmpe mod hinanden. Lad os i stedet bruge vores kræfter i tæt samarbejde med befolkningen. Det handler om næstekærlighed – og når vi grønlandere står sammen i fællesskab – skaber vi en enorm styrke. Lad os bruge denne styrke til at løse vores udfordringer. Til gavn for næste generation og til gavn for vort land.

--

Vi ved vi står overfor en række udfordringer og derfor har Naalakkersuisut påbegyndt en række tiltag i denne valgperiode. Jeg vil komme ind på nogle af emnerne.

Nogle af de emner jeg vil komme ind på er, at det kan betale sig at arbejde og at udviklingen skal komme fra os af.

I forbindelse med skatte- og afgiftsreformen har vi arbejdet for at det skal kunne betale sig at arbejde.

Og til denne efterårssamling skal vi arbejde med selve lovgivningsdelen. Og når denne er færdigbehandlet vil den træde i kraft den 1. januar 2025.

Vi er snart i mål med revidering af skattereformen og hvis det bliver en realitet vil mere end 23.000 personer få flere penge i lommen når de er i arbejde, fra 8.000

kroner til 15.000 kroner. En arbejder der har en årlig indkomst på 290.000 kroner, vil således få cirka 1.200 ekstra om måneden.

I forbindelse med revidering af skatteområdet vil de næste skridt være at løse udfordringerne indenfor erhvervsområdet.

Naalakkersuisut har viljen til og har planer om at forenkle skatteområdet, så det bliver tilpasset befolkningen.

I denne valgperiode har vi fået afskaffet den gensidige forsørgerpligt for pensionister og førtidspensionister. Ligesom vi også har fået forhøjet deres grundbeløb.

Det er store ændringer som har været debatteret i mange år og sammen med jer har vi fået dette ændret. Vi har i de seneste år haft fokus på ændring af de ældres vilkår og vi vil til denne efterårssamling fremlægge en ny ældrelov.

Ældreområdet er noget vi kan arbejde fælles om, og som kan gøres bedre – dog er der stadig områder vi kan gøre bedre.

--

Planen for holdbarheds- og vækstplan 2 planen er i fuld gang.

Nogle af de emner planen indeholder er uddannelsesstrategi, uddannelsesplan, beskæftigelsesstrategi, 10-årig turismesektorplan og ny turismelov – som vi skal drøfte de kommende dage.

Jeg vender tilbage til emnerne.

Det er vigtigt at sætte tiltagene i gang, så vi som samfund kan opnå bedre velværd.

--

Der er dog stadig områder hvor vi halter bagefter.

Vi skal stadig styrke og højne uddannelsesniveaueet.

Vi har fremlagt uddannelsesstrategien 2024-2030. Som samfund har vi noget at sigte efter, så uddannelse bliver noget som Sofus' børn får gavn af og det vil sikre en fast indtægt i fremtiden.

Udover strategien har Naalakkersuisut udover valgperioder påbegyndt forhandlingerne med partierne.

Vi mangler faglært arbejdskraft og vi skal forvente at vi stadig vil have behov for det i de kommende år.

Det er kun havldelen af eleverne fra folkeskolen som kommer videre efter endt skolegang. Vi er nødt til at sikre at flere tager en erhvervsuddannelse. Det er det vi skal have fokus på. Vi bør have en lov der sikrer, at et hvert ungt menneske kommer igang med at arbejde eller påbegynder en uddannelse.

Det er Naalakkersuisut's mål, at flere børn bliver dygtigere end os og tager en god uddannelse. På den måde kan vi give de unge flere muligheder i fremtiden samtidig med, at de yder en indsats indenfor arbejdslivet. En bedre velfærd kan nemlig opnås via uddannelse.

Fremtiden vej skal banes af grønlænderne – en fremtid som den grønlandske befolkning har formet. I forbindelse med formningen af vort land skal vi også huske på, at det at være rollemodel er en styrke i sig selv – og heldigvis findes der rigtig mange rollemodeller her i landet.

--

Vores forfædre var dygtige kajakroer. Vores forfædre brugte kajak og hundeslæde for at komme frem. De kunne forsørge sig selv uden at forvente at blive forsørget af det offentlige eller andre. I dag bruger man eksempelvis både, fly og snescootere til at komme frem med. Vi har muligheden for at bibeholde vores kultur og tænke nyt. Vi skal ikke vente, da muligheden er åben.

De sidste par år har vi haft en rivende udvikling og i dag kommer der ofte store krydstogtskibe til forskellige steder i landet.

Turisme er ikke negativt hvis man styrer det ordenligt, da det er en ny indtjeningsmulighed som vi kan benytte. Dog skal det være på vores præmisser.

Turismen her i landet skal have udgangspunkt i de der bor her i landet. De herboende skal have størst gavn af turismen.

Og derfor kommer vi med et forslag til ny turismelov til denne efterårssamling.

Formålet med den nye lov er at udvikle turismen i Grønland. Selvfølgelig med os som udgangspunkt.

Der skal være bedre styring af turismen her i landet. Vi foreslår, at det skal begrænsninger til, så krydstogtskibe ikke sejler ind i fjorde hvor der er fangst.

Derfor foreslår vi, at man operere med forskellige zoner, som indebærer forskellige vilkår for virksomheden og turisterne.

Ved grønne zoner er der ingen restriktioner, ved gul zone vil der være særlige krav og ved røde zoner vil der være et fuldstændigt forbud.

Vi foreslår endvidere, at det skal være et krav, at man skal have en autorisation for at arbejde med turisme. Og desuden skal man have bopælspligt og man skal være fuld skattepligtig i Grønland.

Ligesom Naalakkersuisut har besluttet noget lignende, nemlig fiskeriloven: Det næste skridt bliver turismedelen.

Det er på sin plads. Vi skal nemlig have udgangspunkt i os, når det gælder vores erhverv.

--

For ikke mange år tilbage blev tørvehytter stadig benyttet her i landet. Vi har stadig medborgere som har oplevet at vokse op i en tid uden elektricitet.

I dag har vi en helt anden livsstil.

Det der var vigtigt for vores forfædre og for os er at have sin egen bolig. Et hjem hvor man føler sig tryk.

Det er vigtigt at have et hjem der er sundt og et hjem hvor man føler sig tryk.

I flere år har man drøftet boligområdet – et område hvor vi halter bagefter og hvor der er mange udfordringer – og endelig, i denne valgperiode har vi fremlagt en ny plan indenfor området.

Boligreformen er en fremsynet aftale der sigter på at renovere de boliger der trænger til at blive istandsat, men reformen vil også give folk mulighed for at få deres egen bolig.

Beslutninger handler ikke kun om at gøre folk glade, der er også behov for at have økonomien på plads. Hvis man ikke gør noget, så betyder det at vi blot står i venteposition, og dette kan vi ikke tilbyde vores efterkommere.

Debatten har handlet om huslejestigninger og jeg har lagt mærke til, at oppositionen også har kommenteret dette. Derfor glæder jeg mig til at høre hvad kritikernes tanker er for løsninger.

Det er vigtigt for Naalakkersuisut at understrege, at huslejestigningerne ikke skal gå ud over de lavtlønnede og derfor vil vi også arbejde for tilskud til den gruppe. Boligsikringen skal tilpasses.

Arbejdsmanden Sofus har hårde kår i forhold til den bolig han lejer. En bolig der er forældret. Og hvis vi politisk ikke ændrer på dette, så har vi ikke gjort vort job godt nok. Vi er nødt til at kigge på formålet og det er vigtigt at arbejdet for befolkningen kommer i første række.

Naalakkersuisut fremlægger de første lovændringer, så det kan blive en realitet. Arbejdet og ændringerne er omfattende og derfor vil man først mærke ændringerne i de kommende år.

--

Vort land er fyldt med rigdomme og muligheder. Til land og til havs. Dette var vores forfædre bevidste om. I gamle dage kom der hvalfangere til landet for gå på fangst og for at handle med de lokale.

Fiskeriet er stadig det største erhverv i Grønland. De havgående fiskere og de kystnære fiskere.

97,5 procent af vores samlede vareeksport kom fra fisk og fiskeprodukter i 2023. Værdien af eksporten af fisk og fiskeprodukter var i 2023 på i alt 5,86 mia. kroner.

Den nye fiskerilov er blevet godkendt og træder i kraft i det nye år. Inatsisartut har slået fast, at fiskeressourcerne ejes af samfundet.

Loven som længe har været undervejs er endelig færdiggjort. Enkelte erhvervsdrivende og fiskere behøver nu ikke længere være i tvivl om, hvordan de i fremtiden skal planlægge en god gevinstgivende og økonomisk indtjening for dem selv og for landet

Fiskeriet i Grønland skal have udgangspunkt i os.

--

Selvom fiskeriet stadig er det største erhverv – også i de kommende år, så er det ikke kun fiskeriet der skal udvikles.

Turismen er godt i gang og råstofaktiviteterne er også påbegyndt.

Vi har brug for nye erhvervsmuligheder – da dette vil skabe vejen for bedre velfærd og give os mere økonomisk frihed.

Derfor håber Naalakkersuisut at inden årets slutning eller i begyndelsen af året, hvis alt går som det skal, at vi får flere råstofaktiviteter i gang, som de har varslet.

De sidste par år har man haft travlt med guldminen i Sydgrønland og den kan nu snart åbne. Jeg besøgte minen i sommers og så en masse dygtige lokale som arbejdede med nogle af de mest erfarne indenfor branchen fra hele verdenen. De fik ros for at være nogle af de bedste medarbejdere. De var glade for deres arbejde og man kunne fornemme håb, og inden længe bliver det en realitet med nye arbejdspladser.

Vi er også i gang med en selvforsyningsstrategi som vi regner med bliver færdig til efteråret.

Naalakkersuisut vil fortsætte med at udvikle nye erhverv og eksisterende erhverv – så vi kan være med til at bane vejen for udviklingen.

Der er ingen tvivl om, at der i de kommende år vil være mange udviklingsmuligheder. Blandt andet når de nye lufthavne kommer i brug.

Naalakkersuisut har viljen til at udvikle infrastrukturen.

Vi vil gerne være med i dialogen, ligesom man er i gang med vejarbejdet ved Nuupiluk i forbindelse med etableringen af lufthavnen i Qaqortoq og de kommende lufthavne i Tasiilaq og Ittoqqortoormiit. Man kan regne med os, når man går i gang med at drøfte en sammenhængende infrastruktur i hele landet.

--

Vores forfædre – og vi – henter styrke fra naturen. Vores forfædre levede i pragt med naturen og brugte det som naturen gav.

I dag bliver mænd gennemsnitligt 70 år mens kvinder bliver 73 år.

Disse tal bør være højere. Alt for mange borgere går alt for tidligt bort.

Vores forfædre boede sammen med de ældre. I dag har vi en helt anden livsstil og mange lever ensomt.

Heldigvis vil der i fremtiden blive flere ældre og derfor er det vigtigt at tilpasse serviceringen af de ældre.

De ældres rettigheder skal styrkes, og de ældre kan bidrage og de skal have gode og trygge forhold. Det er vigtigt at vi sikrer, at de ældre har det godt.

Derfor vil Naalakkersuisut komme med et forslag til en ældrelov. Hvor man samler hele ældreområdet.

--

Vi skal ikke altid acceptere tingenes tilstand.

Som organiseringen af det offentlige. Et emne der har været diskuteret i mange år og et emne som man de sidste par år også har haft holdninger til.

Det er ikke meningen at forholdene skal forblive som de er og derfor er Naalakkersuisut igang med en offentlig struktur. Arbejdet er påbegyndt og vi er i tæt dialog med kommunerne.

Det er vigtigt at den offentlige struktur skal tilpasses os.

Det vigtigste skal være, at de af vores borgere der har behov for støtte, skal have hjælp. Befolkningen skal ikke blot være nogen der venter, men de skal have ejerskab og føle, at de er medbestemmende.

Derfor tøver Naalakkersuisut ikke med at involvere eller høre om holdningerne, når den offentlige struktur skal revurderes.

Naalakkersuisut vil gerne understrege, at vi er åbne overfor at styrke den del af befolkningen der på eget initiativ har tiltag igang.

Naalakkersuisut er heller ikke i tvivl om at vi værdsætter demokratiet og vi er klar til at tage en snak omkring fremtidens medier. Det første seminar har fundet sted, og i Naalakkersuisut regner vi med, at det eksperterne kom frem til i forbindelse med seminaret vil være med til at bane vejen for at vi får lavet et grundlag.

--

Et andet område som vi skal have fokus på er samarbejde med andre lande.

Som det første skal vi have ændret, at vi skal agere som en stat og ikke pege fingre ad andre også i forhold til udenrigspolitikken.

Det er også derfor at vi ikke kan acceptere at vi ikke bliver behandlet som fuldgyldige medlemmer af Nordisk Råd og det er også derfor vi er ved at vurdere fordele og ulemper ved medlemskabet.

Hvem vil deltage med en man tror er en ven, men hvor man ikke er velkommen af sin ven? Hvis de nordiske lande ikke vil byde os helhjertet velkommen, og hvis de ikke kan acceptere vores venskab, så vil vi blot ønske dem det bedste og håbe på at de får en god fremtid. Det er på sin plads.

Da forholdene ikke altid skal være sådan, styrker vi samarbejdet til andre lande, til trods for at vi blandt de nordiske lande har nogle udfordringer i forhold til samarbejdet.

Det vidner samarbejdet med EU og vores nabolande om, noget som vi har opnået i denne valgperiode. Til trods for, at verdensforholdene er usikre og at vi oplever dette.

Strukturen i kongeriget er ikke statisk og vi udfordrer den. Et eksempel jeg vil understrege er: den arktiske ambassadør skal være grønlander, en fra arktis – da det arktiske kongerige er Grønland.

Ligesom vi fortsætter arbejdet med at opnå selvstændighed. Vi har fortsat arbejdet med at udfærdige en redegørelse for etablering af § 21-kommissionen og denne er uddelt til medlemmerne. På den måde er vi nået et skridt videre med arbejdet. Og vi er igang med de næste tiltag.

--

Udviklingen vil fortsætte.

Vores forfædre arbejdede hårdt for at skabe de bedste vilkår for os, og dem har vi en del at takke for – det er derfor vi har det som vi har det. Vi er dog den næste generation der skal køre videre.

Naalakkersuisut er ikke fejlfrie – vi laver også fejl, og det at kunne indrømme sine fejl er en styrke.

Valgperioden er ved at være slut og inden længe skal Inatsisartuts arbejde vurderes og den sidste tid til at udvikle er ved at være slut. Dog er der en masse store opgaver forude. Lad os bruge den sidste tid til at vise fællesskab, det at have et fælles mål i samarbejdets ånd, for folket.

Selvom jeg ikke kommer ind på alt i min tale, så er der ikke tvivl om at vores fremtid er spændende. Omverdenens interesse for os vokser. Og vi har meget arbejde forude. Med håb om at vi leder vort dejlige land og folk i fællesskab og respekt.

For nogle gange glemmer vi egentligt, hvor stærke vi er.

Ærede Inatsisartut formand, ærede medlemmer af Inatsisartut og Naalakkersuisut, ærede medborgere.

Vi skal deltage i udviklingen – med det grønlandske folk som udgangspunkt.

Og vores efterkommere bliver de næste. Og lad os give dem en fremtid der er bedre end vores.

Tak!